

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Daar willen we in deze Veertigdagentijd mee bezig zijn, met het hart van de apostolische geloofsbelijdenis, met wat als de kern van het christelijk geloof gezien wordt, die kern die tot uitdrukking komt in deze woorden over Messias Jezus: 'die geleden heeft, onder Pontius Pilatus gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle, ten derde dage wederom opgestaan uit de doden, opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods, des almachtigen Vaders, vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.' Aan de manier, waarop ik het uitspreek, hoort u dat het om één geheel gaat, dat het één beweging is, waaruit je eigenlijk niets kan losmaken. Alles hoort hier bijeen.

Wat we in deze Veertigdagentijd willen doen, is deze dingen uiteenleggen om zo het bijzondere van elk aspect van zijn weg in het oog te krijgen.

Vanmorgen mag u dan als thema zien staan: 'onder Pontius Pilatus gekruisigd, gestorven en begraven', zo had ik dat eerder gedacht, maar het is mij toch teveel. Ik wil met u kijken naar die allereerste woorden van de op de liturgie genoemde zin: 'onder Pontius Pilatus gekruisigd'.

2. Twee weken, toen wij het hadden over 'die geleden heeft', zei ik al dat wij dat zo niet zeggen en zingen.

Wij zeggen: 'die geleden heeft onder Pontius Pilatus, gekruisigd, gestorven en begraven', met daarin de gedachte dat je dat 'onder' toch min of meer verstaat als 'door': 'die geleden heeft door Pontius Pilatus'. U ziet, wat een komma niet allemaal kan bewerkstelligen: 'die geleden heeft onder Pontius Pilatus - komma - gekruisigd, gestorven en begraven' of 'die geleden heeft - komma - onder Pontius Pilatus gekruisigd.' Die komma moet staan, zoals in mijn laatste zin: 'die geleden heeft, onder Pontius Pilatus gekruisigd.'

U moet weten dat in vroegere versies van het apostolicum die eerste woorden 'die geleden heeft' er zelfs niet in hebben gestaan. Het begon direct met 'die onder Pontius Pilatus is gekruisigd'. Dat lijden is er later om heel bepaalde redenen aan toegevoegd, in het kritische gesprek met de Griekse filosofen van de Stoa. Die beschouwden God per definitie als 'onlijdbaar', als iemand die niet lijdt. Nu moet ik daar wel onmiddellijk wat bij zeggen, want het woord 'lijden' heeft hier een andere betekenis dan bij ons. Bij ons is lijden verbonden met pijn en verdriet, maar het Griekse werkwoord 'paschein' - dat overigens niets met 'pascha' van doen heeft - staat tegenover: 'iets zelf doen'. Het gaat bij 'lijden' om passiviteit van jouw kant, om iets dat aan jou gedaan wordt. Deze (andere) betekenis kennen we overigens ook in onze taal. Denkt u maar aan 'lijdend voorwerp zijn', dan wordt er aan jou gedaan. 'Die geleden heeft' wil dus zeggen: 'die dingen heeft ondergaan, die van buiten op hem toe kwamen.' Je ziet dat dan ook in de lijdensaankondigingen gebeuren, wanneer er gezegd wordt, in Lucas 9:22: 'De Mensenzoon moet veel lijden' en dan krijg je direct daarna allemaal passieve zinnen, dan zijn het allemaal dingen die hem overkomen, die hij zal ondergaan - dan hebben we gelijk een goede weergave van het Griekse woord voor 'lijden', 'paschein', 'ondergaan' -. 'De Mensenzoon moet veel ondergaan: hij moet verworpen worden door de oudsten, overpriesters en schriftgeleerden en gedood worden en ten derde dage opgewekt worden.' Dat alles zich aan hem voltrekken, dat zal hij ondergaan, dat zal hij lijden.

3. En intussen is u vast ook wat anders opgevallen: dat, waar het apostolicum in deze rij Pontius Pilatus heeft opgenomen, daar noemt Lucas, en ook de andere evangelisten *hem* niet, maar worden wel de religieuze leidlieden genoemd: de oudsten, de overpriesters en de schriftgeleerden. Zij notabene zijn het die hem verwerpen. Zij hebben een beeld van hoe het allemaal moet, hoe het er godsdienstig allemaal uit moet zien. Daarbinnen past hij niet, met als gevolg dat ze hem eruit gooien: verwerpen: 'D'r uit, jij.'

Hadden de opstellers van de apostolische geloofsbelijdenis dat gedaan, die religieuze leidlieden in die beweging van Messias Jezus opgenomen, het zou *ons* gescherpt hebben op de vraag of deze Jezus Messias wel past binnen *ons* denken over God. Praat je met mensen over God, dan blijkt in hun definitie van God Jezus niet echt te passen. Dan blijken we zelf nog erg vast te zitten aan dat filosofische Godsbeeld van een God, waarvan wij menen dat Hij alleen activiteit zou moeten zijn. Dat eerste woord van de geloofsbelijdenis over God is toch wel heel erg bij veel mensen de definitie van God: de almachtige. Daar past Jezus met zijn lijden niet erg bij of in. Wij vinden dat God iets aan het lijden moet doen. Passiviteit, lijden, dat zijn toch bepaald geen zaken die in onze definities van God een plek hebben, laat staan dat je zegt dat het tot Gods wezen behoort, dat ze zijn kern zouden uitmaken!

4. En dan daarna, die woorden: 'onder Pontius Pilatus gekruisigd.' Ik merkte deze week bij mezelf dat ik dat 'onder Pontius Pilatus' niet alleen liet gelden voor de kruisiging, maar ook voor alle daarop volgende woorden: gestorven begraven (onder Pontius Pilatus) enz.. Is dat juist? Ik dacht het toch niet, je moet het

mijns inziens alleen betrekken bij op dat 'gekruisigd', en niet bij alle daarop volgende zaken. 'Onder Pontius Pilatus gekruisigd.' Punt zou ik zeggen, maar dan moet u mij niet misverstaan. Ik wil daarmee niet zeggen: einde van de beweging, want dat is het natuurlijk niet.

5. Gemeente, je mag het toch opvallend noemen dat de opstellers dat eraan toegevoegd hebben, dat ze niet gezegd hebben: 'die geleden heeft, gekruisigd is, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle ...', maar dat ze bij dat 'gekruisigd' de naam van Pontius Pilatus hebben genoemd. Wat doet deze uiterst bedenkelijke Romein in het credo? Is dat mm Jezus' dood aan het kruis van een historische setting te voorzien? Dat lijkt me wel wat erg magertjes. Te weinig ook in overeenstemming met de Schriften zelf, die deze Pontius Pilatus tenslotte een hele bepaalde rol in het geheel toekennen. Als de stadhouder kennen we hem - de NBV vertaalt met 'prefect' - maar dat woord 'stadhouder' is toch misschien wat teveel een woord uit onze eigen geschiedenis. Matteüs gebruikt hier dit woord dat bij ons dus met 'stadhouder' is vertaald), maar dat de lezer al eerder uit zijn evangelie kent. Nou *kennen* is een groot woord, want de vertalingen geven hetzelfde woord daar heel anders weer. De eerste keer dat het in het Matteüsevangelie voorkomt, is in het verhaal van de wijzen uit het Oosten (2:6), in het Michacitaat: 'En Gij, Bethlehem, land van Juda, geenszins de minste onder de *leidsmannen* van Juda, want u uit zal een *leidsman* voortkomen die mijn volk Israël weiden zal'. Daar hebt u het woord, twee maal: onder de leidslieden (van Juda) en 'uit u zal een leidsman voortkomen.' Het woord komt weer terug in de uitzendingsrede (Matteüs 10:18), waarin tot de leerlingen gezegd zal worden: jullie zullen geleid worden voor *stadhouders* (had de NBG-vertaling) en koningen.

Kijk, gemeente, daar gaat het in het evangelie om: als je daarvoor komt te staan: wat doe je dan? Je zou kunnen zeggen: dat geleid worden voor stadhouders en koningen, dat geleid worden voor de politieke leiders functioneert als een testcase, als een beproeving, om dat woord te gebruiken, dat op deze eerste zondag in de Veertigdagentijd het kernwoord vormt. De vraag is of je dan ook nog staat, voor je zaak.

Maar u begrijpt nu ook, als er eerst van het kind gesproken wordt dat als een leidsman die zijn volk Israël weiden zal, en als helemaal aan het slot van het Matteüsevangelie van een leidsman gesproken wordt, maar dan onder een geheel andere naam, dat er als de één voor de ander geleid wordt, dat er dan twee leidsmannen tegenover elkaar staan, Jezus die aan het begin de leidsman genoemd wordt, en hier nu ook Piliatus. Zoals dat eerder aan het begin van het evangelie ook al het geval was, met *koning* Herodes en de *koning* der Joden, het kindeke Jezus.

6. Veel mensen willen zich nog wel eens ongemakkelijk voelen, als het vanaf de kansel over politiek gaat, daar zou de verkondiging zich buiten moeten houden, de dominee zou daar zijn mond over moeten houden, maar dan hebben we vandaag toch een drievoudig probleem. Allereerst al door het begin van het Matteüsevangelie, met de spanning tussen Herodes en Jezus, en aan het eind opnieuw met de spanning tussen Pilatus en Jezus. Waar hij aan het begin nog weerloos was, maar Herodes al gauw in de gaten had dat hij in dit kind een concurrent had, daar mag hij niet zelf naar Pilatus toegaan, hij wordt naar hem toegebracht, maar hoe zal hij zich dan gedragen? Dan gedraagt hij zich als dat lam dat zijn mond niet open deed, waar Jesaja (hoofdstuk 53) over sprak, waar het om de beschuldigingen gaat die door de reilieuze leidslieden tegen hem ingebracht worden, en daar zegt hij op Pilatus' vraag of Hij de koning der Joden is, dat woord van de magiërs uit het Oosten, alleen: 'Gij zegt het.'

Een drievoudig probleem, zo zei ik, want dan zijn er tenslotte die woorden uit het apostolicum: 'onder Pontius Pilatus gekruisigd'. Wat de apostolische geloofsbelijdenis wil laten horen, is wie voor die kruisdood ten laatste verantwoordelijk is te houden: hij Pontius Pilatus, ook al denkt hij zijn handen in onschuld te kunnen wassen, maar ook dat hij, Messias Jezus, voor die politiek consequenties niet wegdoek, maar ze ten volle op zich nam.

Daar ligt, dunkt me, voor ons de vraag, of ook wij de politieke consequenties durven trekken voor onze keuze om messiaans door het leven te gaan. Het is de vraag naar onze bereidheid om te lijden.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Schriftlezingen:
Matteüs 2:1-12
Matteüs 27:11-26

Zondag Invocavit, 1 maart 2009
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen
ds. Nico Riemersma